

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 30 . Marts 1947

DEN GAMLE MØLLE

Kværnens Sang
Dagen lang
lød fra dette Sted engang.

Grødeem
bølged frem
fra det dunkle Møllegem.

Vingen svang
sig med Sang
troligt Dagen travl og lang.

Hvilken Fest,
Foraarsblæst
red paa Vingens rappe Hest.

Tiden gaar,
Møllen staar
tavs og mindes svundne Aar.

Og en Dag
— Hjerte klag —
falder Møllens sidste Fag!

JENS A. PETERSEN.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hver Maaned
Redigeret af *Jørgen Petersen*.
Jens A. Petersen, Forrétningfører.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag fra Kl. 10-13. Tlf. Central 12738.

Alle Breve til Foreningen sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden,
ligesom private Forespørgsler.

Forespørgsler ang. Undersøgelser af enhver Art
bedes retter til Slægtsgaards-Arkivet.

„Slægtsgaards-Arkivet“.

Adresse: Dansk Folkemindesamling, Kristiansgade 8,
København K.

Leder: Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen,
Arkivleder P. K. Hofmansen træffes personligt Tirsdag,
Onsdag og Fredag fra Kl. 14-16.

Landsbestyrelsen:

Gdr. Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislinge (Formand).
Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstformand).
Sognefoged, Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa.
Greve F. C. R. Schæel, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum
pr. Odense.
Propr. Chr. Lybye, Halborg pr. Skive.
Civilingeniør M. N. Markersen, Rødby.
Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted.
Gdr., Sognefoged Grøntved, Mygind pr. Hjørring.
Gdr. Johs. Grønbeck, Gudhjem, Bornholm.

Foreningens juridiske Konsulent.

Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.

Foreningens Revisor.

Statsaut. Revisor Kr. Foged, København.

Proprietær H. H. Jessen, fylder 70

Den 8. Januar fyldte en kendt og anset Alsinger, Proprietær H. H. Jessen, Peberbjerg i Hørup Sogn, 70 Aar.

Hans Bedstefader, der ligesom H. H. Jessens Fader var en fremtrædende Personlighed, erhvervede i 1863 den 208 Hektar store Majbølgaard af den danske Stat. Fra 1904 til 1912 havde H. H. Jessen Fædrenegaarden i Forpagtning og har siden da ejet den. I 1938 overtog Sønnen Thomas Jessen Majbølgaard i Forpagtning og i Fjor som Ejer. En anden Søn driver den store Frugtplantage „Æblebjerg“, der er udstykket fra Majbølgaard.

Jessen-Slægten fra Majbølgaard har fostret en Række stærke og betydelige Personligheder. H. H. Jessen er et Kronskud paa Stammen. Der har aldrig staaet Blæst, endsige Storm om hans Navn; i dyb Respekt har man gennem Aartier bøjet sig for ham, fordi man stedse følte, at han var en dygtig, men ogsaa en gennemreel, ubestikkelig Mand med en altid nobel, ligefrem køn Holdning og Optræden. Hvad H. H. Jessen sagde og gjorde, det var — vidste man —, som det skulde være, et Eksempel værd at følge.

For det danske Arbejde paa Als og videre ud har H. H. Jessen betydet meget. Han har støttet det efter Evne, men han har aldrig paa noget Felt trængt sig frem, har tværtimod holdt sig i Baggrunden, hvor hans sociale Stilling og rige personlige Evner ellers berettigede ham til at staa i forreste Række. Men fra hans og hans trofaste Hustrus Hjem Side er gennem Aarene strømmet Kraft og Velsignelse ud til Gavn og Glæde for mange, Majbølgaard var i enhver Henseende et godt Sted at være eller blot at gæste. Mange mindes med Taknemlighed Ophold eller Besøg paa Majbølgaard.

Og nu bor H. H. Jessen og Hustru paa „Peberbjerg“ og Sønnerne — som nye, stærke Skud paa Stammen — paa Majbølgaard og Æblebjerg —, det ene gode Hjem er blevet til tre.

Paa 70-Aarsdagen mødte H. H. Jessen en hjertevarm Sympati og en respektfuld Tilkendegivelse fra alle Sider; saa stor og smuk den end blev, var den ikke for stor. H. H. Jessen har fuldt fortjent saa meget, som gode Landsmænd kan overøse ham med.

Moderne i Randers Amt

Da de averterede Møder i Randers Amt desværre maatte aflyses paa Grund af det frygtelige Vejr, har man besluttet at afholde disse til nedennævnte Datoer

- 26. Marts i Randers paa Højskolehjemmet
- 27. Marts paa Løgten Kro
- 28. Marts paa Hotel „Mols Bjerger“
- 29. Marts paa Afholdshotellet i Grenaa

Alle Steder Kl. 14 pr.

Landsformanden eller Redaktør **J. A. Pedersen** samt Sognefoged **Slemming** vil komme til Stede
Der forventes god Tilslutning

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Nr. 30

MARTS

1947

VI OG FORENINGEN

Gentagne Gange har vi sagt om vort Arbejde, at da vi begyndte, var det fuldstændig bar Bund, uden Erfaring og egentlig ogsaa uden bestemt at vide, hvad der for de enkelte Medlemmer var det mest betydende i det, vi vilde. Maaske kunde man sige, at det rent spontant kom, efter som Rammerne om Foreningen blev skabte, og efter som den nødvendige Kontakt mellem de saa forskelligt indstillede Menneskers Grundopfattelse blev skabt? Af denne Grund var det, vi paabegyndte vort Medlemsblad, ikke alene for at det gennem Tiden kunde blive en Kilde til Øsning af Slægtsforskning, men lige saa meget for, at Medlemmerne herigennem kunde øve en Kritik, fremsætte sine Meninger og Forslag, der betinger Vejen for det fremtidige Arbejde. — Vel har vi vort aarlige Repræsentantskabsmøde, der nu een Gang er det højeste Forum, det Sted, hvor Linjerne skal stikkes ud, hvor Ledelsen skal vælges, og hvor samme skal staa til Ansvar for det, der er foretaget i Aarets Løb, men her kommer jo kun det lille Mindretal, de valgte Repræsentanter, d. v. s. der kan komme andre, og bør komme, selv om de ikke efter Vedtægterne har Ret til at stemme, men Fakta udviser, at det kun i ret ringe Grad sker. — Men i vort Blad kan enhver komme frem med sin Mening, sine Tanker! Gør Brug af denne Mulighed i langt større Udstrækning, end Tilfældet er! Ofte, ja næsten tit sker det, at Radaktionen modtager Breve, hvor der enten skældes lidt ud eller siges Tak for Blad og Arbejde, men som en næsten stadig Regel tilføjes: „Dette er rent privat sagt til Redaktøren“, og saa kan denne jo ikke „sætte det i“.

I denne Tid udsendes aarlige Optrævninger af Kontingent, som sædvanlig kommer der en vis Procent af disse Retur. Det kan sagtens ikke være andet, skønt man knap forstaar, at nogen melder sig ind ganske frivilligt og saa Aaret efter nægter at betale Medlemsbidraget. Men det vilde være pæner, om Vedkommende gav en Begrundelse for sin Udmeldning. At det ofte hænder blandt disse, at man senere hen kommer i Tanke om „Forglemmelsen“, er noget, vi ved, og af denne Grund har vi tilladt os at sende en høflig Forespørgsel til de saaledes uden Begrundelse nægtende om Aarsagen.

Maaske kunde enkelte motivere det paa den Maade, som et Par Stykker har gjort det, „at man er i saa mange Foreninger“, og villigt skal det indrømmes, at der er noget derom, men mon ikke det ubetydelige Kontingent kunde indvindes paa anden Sparekonto? Efter vort Skøn er dette Punkt saa oplagt, at det ikke behøver at diskuteres.

— —

Omkring 8.-9. Maj afholdes Repræsentantskabsmødet i Aarhus, og vi henstiller alvorligt til alle Lokalforeningerne, at de sørger for at faa afholdt Generalforsamling og valgt Delegerede i god Tid. Den endelige Dato samt Dagsordenen vil blive averteret i det kommende Numer af Bladet. Bestyrelsen har valgt Aarhus til Mødet, da man finder det mest centralt, men rigtigst er det naturligvis at lade Repræsentanterne bestemme Mødestedet, noget, der ogsaa vil ske denne Gang.

J. P.

*Lykken mellem to Mennesker
er hverken Hu! eller Hej!
snarest er den et ensomt Græs,
der grønnes paa stenet Vej.*

*Lykken mellem to Mennesker
er hverken Kys eller Klap,
snarest er den et Skumringsus,
der aander, hvor Solen slap.*

*Lykken mellem to Mennesker
er som den dunkle Nat,
stille, men med de tusinde
tavse Stjerner besat.*

Af Stuckenbergs „Sne“.

EN FÆSTEBONDE FRA HOVERITIDEN

(MIN OLDEFAR)

Naar en Fæster afgik ved Døden, var det, om han da havde Sønner? Den ældste af disse skulde som Regel overtage Fæstet. Var der andre Sønner, maatte de se sig om efter en Enke eller i heldigste Tilfælde Datter for selv at faa Foden under eget Bord. Men i mange Tilfælde havde den afdøde Fæster maaske ikke voksne Sønner, eller maaske var disse allerede i Vej. Og saa var der altid Ungkarle nok, der mødte som Bejlere til Enken og hendes Gaard. Det gjaldt om at komme først, man sagde, at den, som bejlede til Enken, før Manden var begravet, fik ikke Nej.

Her skal fortælles lidt om en Fæstebondes Liv fra den Tid, der snart ligger 200 Aar tilbage i Tiden. Det er ikke meget, der kan fortælles. Det, man kan faa at vide om Fortidens Fæstere, skal nærmest være om den, der har overtraadt Lovene, han vil blive omtalt i Tingbøgerne, den „skikkelige“ bliver ikke nævnt. Den Fæstebonde, der her skal omtales, hed Mikkel Jørgensen Møller. Der blev ikke sunget ved hans Vugge, at han skulde blive en „estimeret“ Fæstebonde, hvilket vil erfares af følgende: Gjerrild Sogns Kirkebog for 1743 meddeler: „Alm. Bededag døbtes i Gjerrild Kirke Pigen Mette Eskildsdatters Søn Mikkel. Udlagt som Barnefader Soldaten Jørgen Lee“. Den lille Dreng blev ikke født i en Gaard, hvilket kan ses deraf, at der ikke paa det Tidspunkt var nogen Fæster ved Navn Eskild. Forældrene til Drengen var altsaa ugifte og blev for deres Forseelse efter den Tids Lovgivning idømt Bøder. Nogle Aar senere indgik de Ægteskab. Den lille Mikkel kom tidlig ud at tjene for Føden, og han har tjent som Dreng og senere som Karl, til vi igen stifter Bekendtskab med ham. En af Gaardene i Gjerrild havde i en lang Aarrække været fæstet til en Mand ved Navn Laurids Rasmussen Møller. Han havde været gift to Gange. Det ældste Hold Børn var forlængst i Vej. Det yngste Hold var endnu umyndige, da Laurids Møller i 1760 afgik ved Døden, og hans Kone var død forud. Der kom nu et Par unge Folk til Gaarden, en Peder Jensen Juul, der gifter sig med Pigen Maren Jensdatter. Begge var Gaardmandsbørn fra Byen. Dette Ægteskab varede kun kort, knap 3 Aar. Peder Juul døde ved Foraarstid 1763.

Ægteskabet var barnløst, og Enken Maren Jensdatter, der endnu var i sin yngre Alder, var altsaa alene paa Gaarden. Drengen Mikkel Jørgensen Møller er nu 20 Aar og tjente Peder Juul som Karl. Han er altsaa lige ved Haanden og kan bejle til Enken, saa snart Manden har lukket sine Øjne. Han frier og faar Ja. Den unge Karl slaar derved to Fluor med et Smæk. Han er jo nu i den Alder, at han skal møde for Sessionen.

Rimeligvis har han staaet sig godt med Ridefogeden paa „Scheel“, Hr. Peder Ilsoe. Han har altsaa maattet anbefale den unge Karl til Grev Scheel. Han indsendte en underdanig Ansøgning til Greven og anbefalede Mikkel Jørgensen som Arv-

tager af Gaard og Enke, og samtidig bliver han altsaa fritaget for Soldatertjeneste. Og da Enkens „Sørgetid“ var overstaaet — den var ikke lang — holdes Bryllup. Fæstebogen beretter:

„1763 21. November fæster Mikkel Jørgensen den Gaard, som Peder Juul er fradød og ægter Enken Maren Jensdatter“. Han er nu Sognets yngste Fæster, hun lidt over 20 Aar. Aaret efter er der Barselgilde. Kirkebogen siger: „1764 d. 19. Trin. døbtes i Gjerrilds Kirke Mikkel Møllers Datter Karen“. Den unge Fæster nævnes nu Mikkel Møller. Det var meget almindeligt, at man kaldte den nye Fæster ved den afgaaede Fæsters Slægtsnavn. Navnet Møller var gammelt i Gaarde, og det er højst sandsynligt, at Peder Juul ogsaa er bleven kaldt Møller. I alt Fald faar Mikkel dette Navn, ja, som vi ser, nævner Præsten ham med dette Navn i Kirkebogen. 1767 faar Ægteparret en Søn, Peder. Han er altsaa opkaldt efter Peder Juul som sig hør og bør. Denne Peder Mikkelsen bliver i Hjemmet foreløbig, og der fødes ikke flere Børn i dette Ægteskab.

1786 d. 7. Maj døde Maren Jensdatter, og Aaret efter 1787 d. 30. Juni vies Mikkel Møller til Pigen Maren Jakobsdatter. Hun var født i en af Nabogaardene 1761. Sønnen Peder fæstede 1794 en Gaard i Sangstrup. Og som Aarene gaar, vokser et nyt Hold Børn op. Jeg nævnte før, at Mikkel Jørgensen var „estimeret“ Fæstebonde, og at han rimeligvis ogsaa har været agtet af sine høje Foresatte eller rettere Herskabets Foged, Hr. Peder Ilsoe. Mikkel Jørgensen Møller nævnes nemlig som Tilsynsmand ved „Scheel“, hvilket vil sige, at han havde Opsyn med Hovarbejderne. Altsaa har han været som en Slags Forvalter over Hovfolkene fra Gjerrild Sogn. Ogsaa andre Steder finder vi Mikkel Jørgensen Møllers Navn. Han er ofte Fadder ved Barnedaab, og vi ser flere Gange hans Navn i Kirkebøger som Forlover. Jeg nævnte før, at Laurids Møller havde været gift to Gange. En Søn af sidste Ægteskab, Jens Lausen Møller, fæstede 1787 den Gaard i Aastrup, som Peder Hviid var fradød, og gifter sig med dennes Enke Ingeborg. Der staar i Fæstebrevet, at han fæster Gaarden, forpligter sig til at ægte Enken og betale hendes Gæld. Ved denne Lejlighed er Mikkel Jørgensen medvirkende som Forlover, og saa vidt jeg kan forstaa som Kautionist. Ingeborg havde flere Børn af sit første Ægteskab, der skulde have Arv efter deres Fader.

Og saaledes kan man vedblivende følge Mikkel Møller helt ind i det næste Aarhundrede. Hvert Aar er han Forlover eller Fadder. Han kunde skrive sit Navn pænt og tydeligt, hvad ikke alle kunde i den Tid. Og saa endelig træffer vi hans Navn for sidste Gang, Gaardmand og Tilsynsmand Mikkel Jørgensen Møller begravdes d. 11. Januar 1809 i en Alder af 66 Aar. Hans Enke Maren Jakobsdatter overlevede ham i mange Aar. Hun døde først 1831 efter at have været paa Aftægt siden

1824, da hendes ældste Søn fæstede Gaarden. —
Min Bedstefader —.

Dette er kun et lille Billede af en jævn og almindelig agtet Fæstebonde fra den Tid, der nu hører Historien til.

Og Aarene de rulle og skiftes om paa Jord, og vore Navne glemmes som Sne, der faldt i Fjor, og Slægt efter Slægt segner hen paa Nornens Bud, men hun er saa ung, og saa yndig ser hun ud.

Gjerrild pr. Gjerrild, d. 4.-2.-1947.

Jakob Møller.

Slægten Lumbyes fynske Oprindelse

Man har antaget, at Slægten Lumbye „har hentet det Navn, der skulde faa Klang af andet og mere end et blot og bart Bynavn“, fra Landsbyen Lumby i Nørre-Lyndelse Sogn, Aasum Herred, Odense Amt. En nærmere Undersøgelse har imidlertid vist, at denne Antagelse er forkert, idet Slægtens Oprindelse maa søges i Lumby By og Sogn, Lunde Herred, Odense Amt. Her boede i Slutningen af det attende Aarhundrede Husmand og Slagter Hans Rasmussen, der var født ca. 1745, med sin fire Aar yngre Hustru Anne Hansdatter. Ægteparret havde mange Børn, og blandt disse blev Sønnen Rasmus Hansen født og hjemmedøbt 1783 og fremstillet i Lumby Kirke den 13. Juli samme Aar. Faderen kaldtes i daglig Tale Hans Slagter, og Familien boede indtil Udskiftningen af Lumby By 1794 uden al Tvivl i et Hus inde i selve Landsbyen, hvis Jorder, bortset fra Præstegaardens og Degneboligen, alle tilhørte Madam Ejlschow i Odense. Ved Udskiftningen flyttede Hans Slagter med sin Familie ud i et Hus paa en samlet Lod (nuværende Matrikel Nr. 35) sydøst for Byen ved Stige Bys Markskel, og her paa dette Sted maa Sønnen Rasmus have levet sine sidste Drengaar. I 1801 tjente han hos Fæstebonden gammel Anders Larsen og Hustru Maren Madsdatter i Lumby, og fire Aar senere blev han indkaldt til Soldat ved 2. sjællandske Bataillons lette Infanteri, hvor han 11. Januar 1807 avancerede til Underofficer. Omtrent samtidig hermed skiftede Korpset Navn til jyske Skarpskytterkorps. Korporal Rasmus Hansen blev kort Tid efter gift med Margreta Jönsdatter Malmgreen fra Malmø, og da Sønnen Hans Christian Lumbye blev født 2. Maj 1810, laa Korpset garnisoneret i Kastellet i København. Ved Daaben i Garnisons Kirke 20. Maj samme Aar nævnes Faderen som Korporal ved Korpsets tredie Kompagni. Han udtjente sin Værnepligt 1813, men forblev i Tjenesten, da han lod sig leje af Bonne Rasmussens Søn Anders fra Nybølle i Hillerslev Sogn, Salling Herred. Denne havde fra 1806 gjort Tjeneste som Soldat ved de jyske Skarpskytter; men da han var gift og havde flere Børn, vilde han naturligvis gerne udløses af Tjenesten. Han boede endnu 1834 som Gaardmand og Selvejer sammen med sin Hustru Kirsten Iversdatter i Nørre-Broby By.

I 1823 fik Rasmus Hansen Afsked som udtjent

En af Hads Herreds gamle Slægter

Afdøde Bryggeriejer Peder Poulsen, der stammede fra Boulstrup, havde lagt et stort Arbejde i at udforske sin Slægts Historie. Hans Datter, Forfatterinden Maja Hyldgaard Revenskov, Børglum, har fortsat Faderens Arbejde og er kommet til det Resultat, at de ældste Optegnelser om Slægten gaar tilbage til 1571. Da omtales i Aakjær Slots Jordebog en Mand ved Navn Jens Madsen. Samme Mand var ogsaa Gaardejer i Bjerager i 1610-11. Sønnen Madtz Jensen, er omtalt i Jordebogen i 1619-20, og hans Søn, Thomas Madtzen, er — stadig som Ejer af den samme Gaard i Bjerager, omtalt i Aakjær Lens Regnskab 1649-50 og i Matriklen fra 1662 fra Bjerager. Det er denne Thomas Madtzen, der mindes med det skønne Epitafium i Bjerager Kirke.

1688 er Thomas Madtzens Enke, Anne Nielsdatter, omtalt i Bjerager Sogns Matrikel. Nu er Gaarden blevet Fæste under Aakjær, og Aakjærs Skifteprotokol giver videre Oplysninger om Slægten. En Datter af Thomas M., Anne Thomasdatter, overtager Gaarden. Hendes Broder, Rasmus Thomsen, født i Bjerager 1736, bliver Gaardmand i Boulstrup, og han er Tip-Tipoldefar til Fru Hyldgaard Revenskov. Anne Thomasdatter bliver gift med Rasmus Rasmussen fra Kjærsgaard, efter hvem Gaarden „Kjærsgaards Minde“ i Bjerager faar sit Navn. Deres Søn, Rasmus, født 1757, overtager Gaarden, og nu følger i lige Rækkefølge en Rasmus Rasmussen, f. 1795, en Rs. Rasmussen, f. 1833, og en Niels Rasmussen, f. 1866. Niels' Søn er Johs. Kjærsgaard, som nu ejer „Kjærsgaardsminde“. Han er født 1907, og hans Børn er altsaa tolvte Generation af samme Slægt paa Gaarden i Løbet af ca. 400 Aar.

Det er en stor og betydelig Slægt, der er udgaaet fra Slægtsgaardene i Bjerager og Boulstrup. Den er forgrenet ud over Aarhus Amt og videre ud. „Kjærsgaardsminde“ er en af Danmarks ældste Slægtsgaarde.

Underofficer fra jyske Regiments lette Dragoner, til hvilken Afdeling han efter Anmodning var bleven forsat 1821. Han døde som pensioneret Vagtmester i Odense 1. Marts 1837 og blev begravet fra Sct. Hans Kirke. Boet var fattigt og blev af Skiftevæsenet overladt Enken for Begravelsesomkostningerne, men allerede paa det Tidspunkt var Sønnen Hans Christian Lumbye ansat som Trompeter ved Hestegarden, hvilken Stilling blev et af de første Trin for ham paa den Stige, der efterhaanden førte ham op til den store Berømmelse. Otte Aar senere gjaldede Champagnegaloppens æggende Toner en Augustaften for første Gang ud over Tivolis Mennekemængder, og siden har de samme Toner baaret Komponistens og dermed den lille fynske Landsbys Navn vidt over Lande.

P. K. Hofmansen.

Kilder: Folketællinger, Kirkebøger, Lægdsruller, Matrikelskort og Hærens Stambøger.

1824, da hendes ældste Søn fæstede Gaarden. —
Min Bedstefader —.

Dette er kun et lille Billede af en jævn og almindelig agtet Fæstebonde fra den Tid, der nu hører Historien til.

Og Aarene de rulle og skiftes om paa Jord, og vore Navne glemmes som Sne, der faldt i Fjor, og Slægt efter Slægt segner hen paa Normens Bud, men hun er saa ung, og saa yndig ser hun ud.

Gjerrild pr. Gjerrild, d. 4.-2.-1947.

Jakob Møller.

Slægten Lumbyes fynske Oprindelse

Man har antaget, at Slægten Lumbye „har hentet det Navn, der skulde faa Klang af andet og mere end et blot og bart Bynavn“, fra Landsbyen Lumby i Nørre-Lyndelse Sogn, Aasum Herred, Odense Amt. En nærmere Undersøgelse har imidlertid vist, at denne Antagelse er forkert, idet Slægtens Oprindelse maa søges i Lumby By og Sogn, Lunde Herred, Odense Amt. Her boede i Slutningen af det attende Aarhundrede Husmand og Slagter Hans Rasmussen, der var født ca. 1745, med sin fire Aar yngre Hustru Anne Hansdatter. Ægteparret havde mange Børn, og blandt disse blev Sønnen Rasmus Hansen født og hjemmedøbt 1783 og fremstillet i Lumby Kirke den 13. Juli samme Aar. Faderen kaldtes i daglig Tale Hans Slagter, og Familien boede indtil Udskiftningen af Lumby By 1794 uden al Tvivl i et Hus inde i selve Landsbyen, hvis Jorder, bortset fra Præstegaardens og Degneboligen, alle tilhørte Madam Ejlschow i Odense. Ved Udskiftningen flyttede Hans Slagter med sin Familie ud i et Hus paa en samlet Lod (nuværende Matrikel Nr. 35) sydøst for Byen ved Stige Bys Markskel, og her paa dette Sted maa Sønnen Rasmus have levet sine sidste Drengaar. I 1801 tjente han hos Fæstebonden gammel Anders Larsen og Hustru Maren Madsdatter i Lumby, og fire Aar senere blev han indkaldt til Soldat ved 2. sjællandske Bataillons lette Infanteri, hvor han 11. Januar 1807 avancerede til Underofficer. Omtrent samtidig hermed skiftede Korpset Navn til jyske Skarpskytterkorps. Korporal Rasmus Hansen blev kort Tid efter gift med Margreta Jönsdotter Malmgreen fra Malmø, og da Sønnen Hans Christian Lumbye blev født 2. Maj 1810, laa Korpset garnisoneret i Kastellet i København. Ved Daaben i Garnisons Kirke 20. Maj samme Aar nævnes Faderen som Korporal ved Korpsets tredie Kompagni. Han udtjente sin Værnepligt 1813, men forblev i Tjenesten, da han lod sig leje af Bonne Rasmussens Søn Anders fra Nybølle i Hillerslev Sogn, Salling Herred. Denne havde fra 1806 gjort Tjeneste som Soldat ved de jydsk Skarpskytter; men da han var gift og havde flere Børn, vilde han naturligvis gerne udløses af Tjenesten. Han boede endnu 1834 som Gaardmand og Selvejer sammen med sin Hustru Kirsten Iversdatter i Nørre-Broby By.

I 1823 fik Rasmus Hansen Afsked som udtjent

En af Hads Herreds gamle Slægter

Afdøde Bryggeriejer Peder Poulsen, der stammede fra Boulstrup, havde lagt et stort Arbejde i at udforske sin Slægts Historie. Hans Datter, Forfatterinden Maja Hyldgaard Revenskov, Børglum, har fortsat Faderens Arbejde og er kommet til det Resultat, at de ældste Optegnelser om Slægten gaar tilbage til 1571. Da omtales i Aakjær Slots Jordebog en Mand ved Navn Jens Madsen. Samme Mand var ogsaa Gaardejer i Bjerager i 1610-11. Sønnen Madtz Jensen, er omtalt i Jordebogen i 1619-20, og hans Søn, Thomas Madtzen, er — stadig som Ejer af den samme Gaard i Bjerager, omtalt i Aakjær Lens Regnskab 1649-50 og i Matriklen fra 1662 fra Bjerager. Det er denne Thomas Madtzen, der mindes med det skønne Epitafium i Bjerager Kirke.

1688 er Thomas Madtzens Enke, Anne Nielsdatter, omtalt i Bjerager Sogns Matrikel. Nu er Gaarden blevet Fæste under Aakjær, og Aakjærs Skifteprotokol giver videre Oplysninger om Slægten. En Datter af Thomas M., Anne Thomasdatter, overtager Gaarden. Hendes Broder, Rasmus Thomsen, født i Bjerager 1736, bliver Gaardmand i Boulstrup, og han er Tip-Tipoldefar til Fru Hyldgaard Revenskov. Anne Thomasdatter bliver gift med Rasmus Rasmussen fra Kjærsgaard, efter hvem Gaarden „Kjærsgaards Minde“ i Bjerager faar sit Navn. Deres Søn, Rasmus, født 1757, overtager Gaarden, og nu følger i lige Rækkefølge en Rasmus Rasmussen, f. 1795, en Rasmus, f. 1833, og en Niels Rasmussen, f. 1866. Niels' Søn er Johs. Kjærsgaard, som nu ejer „Kjærsgaardsminde“. Han er født 1907, og hans Børn er altsaa tolvte Generation af samme Slægt paa Gaarden i Løbet af ca. 400 Aar.

Det er en stor og betydelig Slægt, der er udgaat fra Slægtsgaardene i Bjerager og Boulstrup. Den er forgrenet ud over Aarhus Amt og videre ud. „Kjærsgaardsminde“ er en af Danmarks ældste Slægtsgaarde.

Underofficer fra jyske Regiments lette Dragoner, til hvilken Afdeling han efter Anmodning var bleven forsat 1821. Han døde som pensioneret Vagtmester i Odense 1. Marts 1837 og blev begravet fra Sct. Hans Kirke. Boet var fattigt og blev af Skiftevæsenet overladt Enken for Begravelsesomkostningerne, men allerede paa det Tidspunkt var Sønnen Hans Christian Lumbye ansat som Trompeter ved Hestegarden, hvilken Stilling blev et af de første Trin for ham paa den Stige, der efterhaanden førte ham op til den store Berømmelse. Otte Aar senere gjaldede Champagnegaloppens æggende Toner en Augustaften for første Gang ud over Tivolis Menneskemængder, og siden har de samme Toner baa-ret Komponistens og dermed den lille fynske Landsbys Navn vidt over Lande.

P. K. Hofmansen.

Kilder: Folketællinger, Kirkebøger, Lægdsruller, Matrikelskort og Hærens Stambøger.

FRA EN SLÆGTSGAARDS ARKIV

Fra Slægtsgaarden Matr. Nr. 12, Hjadstrup i Nordfyn,

Lunde Herred, Odense Amt

Hvem der har boet i Gaarden Matr. Nr. 12 af Hjadstrup før 1770, kan ikke med Bestemthed konstateres, men omkring 1772 maa Gaarden have været fæsteledig, og Rasmus Jensen med Tilnavnet Baardesø har erhvervet den. Krogsbølle Sogns Kirkebog udviser, at den 4. Oktbr. 1745 døbttes i Huset hos Forældrene Jens Pedersens Søn Rasmus i Baardesø, som angaves af Forældrene at være saa svag, at Daaben straks gjordes nødvendig. To Mænd, Lars Pedersen og Simon Jespersen og Simon og Niels Pedersens og Knud Pedersens Koner af Baardesø tilstod, at Barnet var saa svagt, at det ikke vilde tage ved at die.

Samme Rasmus Jensen Baardesø staa opført som Fæster af Gaarden Matr. Nr. 12 af Hjadstrup paa Udstykningskortet af 1796.

Kirkebogen for Hjadstrup Sogn udviser, at den 19. Søndag efter Trinitatis 1774 blev Rasmus Jensens Søn af Hjadstrup døbt og kaldet Jens. Mandens Søster bar Barnet: Testi Chesten Andersen, Niels Andersen, Jens Nielsen, alle af Hjadstrup. Rasmus Jensen (Baardesø) og Hustru Marie Pedersdatter Hessum havde 4 Børn, hvoraf den yngste, Peder Rasmussen, overtog Gaarden efter sin Fader 1815.

Rasmus Jensen købte Gaarden 1805 fra Stamhuset Hofmangave for 3050 Rdl.

Nr. 32 c 17 Rdl. 42 Sk. 1805.

SKIØDE

Jeg underskrevne Niels Hofman, Herre til Stamhuset Hofmangave, tilstaa herved at have solgt, ligesom ieg og herved i Følge den mig allernaadigst forundte Bevilling af 1. Februar 1805 fra mine Arvinger og Stamhuset efterfølgende Besiddere, sælger, skiøder og aldeles afhænder en mig tilhørende og i Hjadstrup Sogn og By i Odense Amt beliggende Gaard, der

staa paa contribuneret Ager og Engs Hartkorn 8 Td. 4 Skp. 1 Fjd. med derpaa værende Besætning, Inventarium og rette Tilliggende Jorder ifølge Udskiftningsforetningen samt Herlighed og Rettigheder alt ligesom det hidtil har tilhørt Stamhusets Hofmangave til velagte Gaardmand Rasmus Jensen, der hidtil har havt Gaarden dels i Fæste og dels i Besiddelse, og efter Kiøbecontrakt af 25. Oktober 1805 har tilkiøbt sig denne Gaard, og da bemeldte Rasmus Jensen under Dags Dato har udstædt til mig en første Prioritets Panteobligation for en Fideicommisscapital stor 1795 Rdl. 8 Sk. siger Et Tusinde Syv Hundrede Halvfemsindstyve og Fem Rigsdaler Otte Skilling og ligeledes en 2den Prioritets Obligation under samme Dato for en mig selv tilhørende Capital stor 554 Rdl. 5 Mk. 8 Sk. siger Fem Hundrede Halvtredsindstyve og Fem Rigsdaler Fem Mark og Otte Skilling, samt efter Kiøbecontrakt 3 Post har forbunden sig i Ellefte Juni Termin 1806 at betale Resten af Kiøbesummen 700 Rdl., siger 700 Rigsdaler. Saa tilstaa ieg herved for mig, mine Arvinger og efterkommende Eiere af Stamhuset Hofmangave ingen videre Lod, Del eller Rettighed at have til paabemeldte Eiendom, men at samme i Kraft af dette Skiøde og i Overensstemmelse med paaanævnte Kiøbecontrakt, allene tilhører bemeldte Rasmus Jensen og hans Arvinger som en fuldkommen Eiendom, dog dersom Eieren i Tidens vil overdrage Jagten paa Gaardens Grund til andre, bør den først tilbydes mig eller efterkommende Eiere af Stamhuset Hofmangave. Ligeledes maa denne Eiendom ei sælges for dermed at Komplettere nogen Sædegaard, eller deraf forrettes noget Hoveri. Præmie paa Stenmure og andet samist Conferensraad Hofmans Erektions Brev ere ligeret paa Hofmangaves Gods, bliver Rasmus Jensen for sig og sin tilkiøbte Gaard ganske uvedkommende.

Dette Skiøde maa til Thinge læses og Protocolleres uden mig dertiil at indvarsle.

Dets til bekræftelse under min Haand og Segl.

Hofmangave, d. 11. December 1805.

Hoffmann.
(L. S.).

23. September 1815 har Rasmus Jensen tilskjødet sin Søn Peder Rasmussen Gaarden for

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

en Sum af 400 Rdl. N. V. og en Aftægtskontrakt til Rasmus Jensen, kapitaliseret til 100 Rdl. N. V., hvilket betyder Nævne Værdi (Sølvdaler). Alt var dyrt den Gang, saaledes kostede 1 Td. Rug 40 Rdl. og en Fjd. Smør 140 Rdl., og her fra Gaarden solgtes en Hest, som løste alle Udgifter ved Gaardsalget. Peter Rasmussen var 2 Gange gift. Første Gang 15. Novbr. 1816 blev Ungkarl, Gaardmand, Selvejer Peder Rasmussen 31 Aar gammel viet til Pigen Mette Marie Nielsdatter, 21 Aar gammel, begge af Hjadstrup. I dette Ægteskab var der 3 Børn.

Efter sin første Hustrus Død blev Peder Rasmussen gift anden Gang: „1831 viedes Enke- mand, Gaardmand, Selvejer Peder Rasmussen af Hjadstrup, 48⁵/₁₂ Aar (haft de naturlige Kop- per), til Pigen Ane Marie Pedersdatter af Hjad- strup, 17²/₁₂ Aar (Vakcineret af Pastor Kristen- sen Lunde 1815). Forloverne var Ole Jensen og Brudens Fader Peder Hellesen, begge af Hjad- strup. I dette Ægteskab var der 2 Børn, nemlig Rasmus Pedersen Dalgaard og Mette Marie Pe- dersen Dalgaard. Navnet Dalgaard stammer fra Pastor Lassen, Østrup, der efter ministerielt Cirkulære, hvor Barnets Efternavn ogsaa skulde være Barnets, gav alle, han døbte i Østrup og Hjadstrup Sogne, et Stammenavn i Samraad med Forældrene. Peder Rasmussen var en stor og kraftig Mand, der tog sin Skaar med paa Marken i en Alder af nogle og Halvfjerds, til- lige skulde han have været en gemytlig og god Fortæller, særlig om sin Soldatertid, hvor han under Napoleonskrigene laa inde som Dragon i 12 Aar.

Paa hans Gravsten staar: Til Minde om Gaardejer Peder Rasmussen af Hjadstrup. Født 1783, død i sin Fædrengaard 21. Oktober 1866, efterladende Enke, 2 Sønner og 2 Døtre, 83⁹/₁₂ Aar gammel. Fred med dit Støv.

Udskrift af Lunde Skam Herreds Skifteprotokol

1866, Mandagen 19. Novbr., mødte paa Skifte- forvalterens Kontor Arvinger efter den i Hjad- strup den 21. Oktbr. d. A. afdøde Selvejergaard- mand Peder Rasmussen, nemlig: 1. Sønnen Ras- mus Pedersen Dalgaard, myndig og hjemme. 2. Sønnen Gaardmand Niels Pedersen, Emme- lev, myndig. 3. Gaardmand Mads Kristensen, Beldringe, som er gift med Datteren Ane Marie Pedersdatter, og 4. Gaardbestyrer Mads Madsen, Brønstrup, gift med Datteren Mette Marie Pe- dersen Dalgaard.

Disse den afdødes eneste Arvinger, som alle ere myndige, erklærer, at det er Enke Ane Ma- rie Pedersdatters Ønske at forblive hensiddende i uskiftet Bo efter hendes Mand, bemeldte Pe- der Rasmussen, og da de ikke kan have noget

at erindre mod Opfyldelsen af dette hendes Øn- ske, meddeler de herved deres Samtykke til at forblive hensiddende i uskiftet Bo.

Rasmus Pedersen Dalgaard. Niels Pedersen.
Mads Christensen. Mads Madsen.

Tre Aar senere har Enken den 29. Decbr. 1869 tilskødet sin Søn Rasmus Pedersen Dalgaard Gaarden og faaet udstedt en Aftægtskontrakt.

Imellem underskrevne Ane Marie Pedersdat- ter, Enke efter Gaardmand Peder Rasmussen i Hjadstrup, og Gaardmand Rasmus Pedersen Dalgaard, samme Sted, er indgaaet følgende

AFTÆGTS CONTRACT:

1.

Da jeg Ane Marie Pedersdatter har tilskødet min Søn, nævnte Rasmus Pedersen Dalgaard, den mig hidtil tilhørende Gaard, Matr. Nr. 12 a i Hjadstrup By og Sogn, med Besætning og In- ventar m. v., har jeg foruden Købesummen derfor, for min Livstid betinget mig fri Bopæl i Gaarden og Aftægt m. v. som følger:

a. Saa længe jeg finder mig tilfreds dermed, nyder jeg min daglige Underholdning og For- plejning ved Bordet sammen med Sønnen og hans Familie, ligesom jeg i det hele taget lever sammen med dem som hidtil, men saafremt jeg senere maatte foretrække at bo for mig selv og føre min egen Husholdning, er min Søn eller Gaardens Ejer forpligtet til paa mit For- langende derom i Gaarden at indrette mig en Beboelseslejlighed, bestaaende af 2 forsvarlige Kamre og Køkken med Fjellegulv, Jernkak- kelovn og Ildsted, samt fornøden Plads til Ilde- brændsel. Ved den sydlige Side af Gaarden overlades der mig til eget Brug en Haveplads paa $\frac{1}{2}$ Skp. Land med Frugttræer.

b. Til og Afbenyttelse i den mig reserverede Beboelseslejlighed, hvis forsvarlige Vedligehold- else paa Tag og Fag paahviler Ejeren, er jeg berettiget til af det med Gaarden afhændede Løsøre at udtage en Seng med tilhørende Sen- geklæder, et Sengested, et Sengebækken, et Stueur, et Bord, sex Stole, en Rok, to Korn- sække, to Melposer, to Grynbotter, et Saltkar, 1 Spand og en Strippe, foruden andet for- nødent Husgeraad, men disse Effekter tillige med mine øvrige Ejendele tilfalder ved min Død bemeldte min Søn som Vederlag for min Begravelse, der af ham besørages efter Egnens Skik og Brug.

c. Naar jeg fører min egen Husholdning, bli- ver aarlig at levere mig i gode og forsvarlige Varer, samt hvor Tiden ikke maatte være nær- mere bestemt, forskudsvis med $\frac{1}{4}$ hvert Qvar-

(Fortsættes Side 8.)

Der er saa mange Veje at gaa for dem, som gerne vil forsøge at faa kastet lidt Lys over den henfarne Slægts Færden, men ofte bliver det kun Brudstykker, der findes snart her, snart der, som det har sin Vanskelighed at faa sammenføjet. Det gælder derfor om at tage alle Brudstykkerne med, maaske kan de synes smaa og betydningsløse, men føjet ind paa den rette Plads i Kæden, kan de maaske faa den til at danne et sammenhængende Hele.

Den almindeligste Vej at gaa for at faa Rede paa sine Forfædre, er vel nok gennem Kirkebøgerne, men den kan meget let og hurtig blive afbrudt, hvis disse ikke mere findes for det paa-gældende Sogn; der er jo saa mange Kirkebøger, der er gaaet op i Luer, og selv om Slægtens Medlemmer maaske før et saadant Tidspunkt har været bosat i et andet Sogn, hvor de godt kunde føres længere tilbage, kan det maaske volde stort Besvær at finde Sognet. Der findes dog noget, som ikke har været udsat for at hærages af Ilden, og hvis Oprindelse ofte ligger længere tilbage end Kirkebøgenes, som ogsaa kan give nogle Oplysninger, det er de gamle Gravstene. Eksempelvis kan nævnes, at her i Brøns Sogn har Kirkebøgerne eksisteret siden 1663, et forholdsvis tidligt Tidspunkt, men der findes Gravsten fra Tiden 1553-1661. Om nogle af dem skal der fortælles lidt i det følgende:

For nogle Aar siden (vistnok i 1940) fremkom der en lille Artikel i Flensborg Avis, skrevet af Førstelærer Lodbjerg i Brøns, hvori han gjorde opmærksom paa, at der ved Brøns Aas Udløb gennem Havdiget fandtes paa Slusens vestlige Side i Glaciet nedstøbt flere hele Gravsten og en Del Brudstykker. De tre bedst bevarede var forsynede med følgende Indskrifter:

Heir leger begravet
salige Kerstin Pers,
som boede i Astrop
Anno 1553

Paa den anden stod følgende:

Heir leger begravet
salige Niels Persen, som
boede i Astrop Anno
1579

Og paa den tredie:

Her leger beg.....
salige Engebo.....
Nielskun, som
Astrop Anno

I denne Sten manglede der et Stykke, saa Aars-tallet kunde desværre ikke fastslaaes.

De to sidste Navne var mig ret bekendt, de fandtes nemlig optegnede i den meget interessante og udførlige Slægtsbog om Slægten Astrup fra Astrupgaard, min Moders Fødegård, beliggende i Astrup By, Brøns Sogn. Om Slægtsbogens Fremkomst først et Par Ord.

I Aaret 1707 drog et Medlem af Slægten Astrup til Norge, hvor han blev Foged paa Søndmøre, men desuden blev han Stamfader til en udbredt og anset Slægt i Norge. For godt 40 Aar siden satte Medlemmerne af denne Slægt sig i Bevægelse for at skaffe Oplysninger om Slægtens Herkomst, og det

Slægtsgaardsejere, VÆRN

lykkedes saa godt, at det nu, som der staar i et Forord til Bogen, er lykkedes med fuldkommen Sikkerhed at føre Slægten tilbage til den 1470 første Gang forekommende Troels Winter i Astrup, hvis Forældre ifølge retsgyldige Vidnesbyrd før Aaret 1400 har ejet Familiens gamle Stamsæde Astrupgaard, Brøns Sogn.

Men tilbage til de tre Gravsten ved Brøns Sluse.

Ved en nærmere Undersøgelse kunde det konstateres, at der var et vist Fællesskab mellem dem. Materialet var det samme, en Slags finkornet Sandsten, Størrelsen ogsaa den samme, bortset fra det manglende Brudstykke, Bogstavernes Form, Indskriftens Form, Stavemaade, alt tydede paa, at de havde dækket samme Begravelsesplads. Dette fremgik ogsaa af den Maade, hvorpaa de var slidt, de havde sikkert ligget Side om Side og kun været udsat for Slid paa de nederste Halvdele, hvor Indskriften næsten var slidt bort. En saa ensrettet Færdsel kunde kun foregaa inde i Kirken, enten langs Kirkegulvet eller maaske i Gaardens Stolestade. Det var sikkert, at Stenene havde dækket en Familiebegravelse inde i Kirken.

Nu har det jo ikke været helt almindeligt, at Bønderslægter havde Familiebegravelse inde i Kirken, og med Sikkerhed vides det kun at have været Tilfældet for Astrups Vedkommende med den meget ansete Slægt paa Astrupgaard. Denne Gaard, hvoraf Peter Obelings og Martin Bjerrums Gaarde nu kun er Bestanddele, havde i sin Tid en Størrelse paa 4-5 almindelige Bøndergaarde tilsammen. Om en af Astrupgaards Ejere, Fedder Pedersen Beyer, berettes i Brøns Kirkes Regnskabsbog, at han Aar 1676 fik Lov til at aabne den Grav i Brøns Kirke, i hvilken hans Forfædre ligger begravede, og deri lade nedsætte sit Barns Lig mod at betale 3 Rdl. til Kirken. Samtidig fik han og hans Arvinger Tilladelse til at benytte Begravelsen.

Her paa Astrupgaard boede fra ca. 1475-1560 den rige og myndige Herredsfoged Peder Troelsen. Navnet paa hans Hustru har ifølge Slægtsbogen ikke kunnet faas oplyst, men nu kan de fundne Gravsten komme os til Hjælp. Peder Troelsens Ægtefælle har sikkert været Kerstin Pers, alt taler derfor, Familiebegravelsen i Kirken, Samhørigheden og Ensartetheden i de tre Gravsten, Tilnavnet Pers, Aarstallet for hendes Død 7 Aar før hendes Mand, der var langt oppe i Firserne, da han døde; der er intet, der gør det usandsynligt.

Efter dette var det ikke uden Interesse for mig, om Gravstenene blev fjernede fra Glaciet og anbragt paa et mere fredet Sted, især da det snart viste sig, at pietetsløse Personer begyndte at skamfere Stenene med klodsede Tal og Bogstaver. En Henvendelse til en Entreprenør førte ikke til noget, hvorfor undertegnede, efter at have modtaget Tilladelse dertil af Digelagets Formand, fik dem taget ud af Glaciet og dette udbedret igen. Gravstenene

DE GAMLE GRAVSTENE

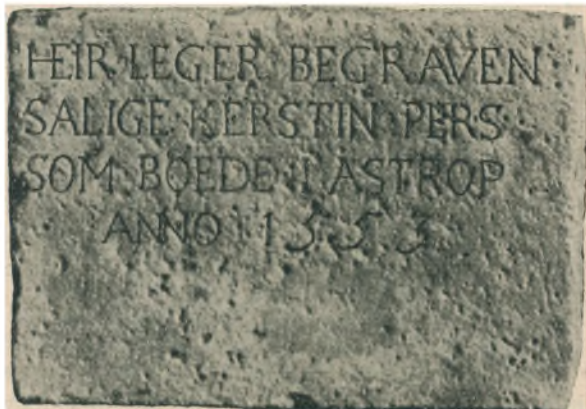
blev nu rensede og Vandalismen udslettet og derefter med Menighedsraadets Billigelse anbragt indenfor Kirkegaardsdiget. Pladsen er ikke ideel, men de staar dog paa et fredlyst Sted.

Hvordan det er gaaet til, at Gravstenene har faaet den mærkelige Plads i Glaciet paa Havdiget, kan tænkes sket paa følgende Maade:

Da Gulvet i Kirken i sin Tid blev fornyet, i Stolestaderne blev der lagt Bræddeguiv, i Gangen Fliser, blev Gravstenene, efter hvad der berettes, anbragt paa Familiens Gravsted paa Kirkegaarden. Saaledes skete formodentlig ogsaa med de omhandlede. Efterhaanden er Pladsen her bleven optaget af andre Sten, og de gamle har ikke haft større Interesse, men er lagt uden for Kirkegaarden. For nogle Aar siden blev Kirkegaarden udvidet og et Stændige derfor flyttet. Affaldet og de overskydende Sten fra det nye Dige blev liggende i en større Bunke uden for Diget, og af dette Affald blev der brugt en hel Del til Lægning af Glaciet, og ved samme Lejlighed er Gravstenene nok gaaet med.

Det er fristende at give en lille Beretning af, hvad der kan oplyses om de paa Gravstenene nævnte Personer, saa meget mere, som det viser, at selv om det er ret almindelige Mennesker, der har levet for henvend 400 Aar siden, kan der ofte fremskaffes meget værdifulde Oplysninger om dem, naar den Sagkyndige faar det som Opgave. Bogen om Slægten Astrup er udarbejdet af Louis Bobé og F. C. Sommer.

Slægten er nu uddød paa Astrupgaard og har været det i næsten 150 Aar. Den sidste Ætling, Mette Marie Luffe, blev 1790 gift med Benned Lauridsen Warming, der saa sammen med hende overtog Gaarden. De fik kun et Barn, en Datter, som døde kort efter Fødslen, og 1801 døde Moderen, som den fjortende i Rækken af den gamle Slægt paa Astrupgaard. Aaret efter giftede B. L. Warming sig igen, det var med Mette Marie Pedersdatter fra Borre By, Aal Sogn ved Varde. Fra dette Ægteskab nedstammer Meddelelsen af dette.

Kerstin Pers var altsaa gift med Herredsfoged Peder Troelsen, en Søn af Herredsfoged Troels Winter paa Astrupgaard, Peder Troelsen var en overordentlig energisk Person, og det ses af gamle Aktstykker, at han har forøget Ejendommen ganske betydeligt ved Erhvervelse af Jord i Gesing, paa Misthusum Enge, i Astrup og Søndernæs samt en Ejendom i Wraa i Nærheden af Birkelev. Af en Skattemåliste fra 1542 ses, at han var den rigeste Mand i Tørring Lehn. Han har maaske ikke været videre medgørlig, og Posten som Herredsfoged, som han forresten overtog efter Broderen Svend Troelsen paa Ulleruplund, der havde faaet den efter deres Fader, maatte han efter 25 Aars Forløb afgive til Mikkel Pedersen Holm i Havervad.

Med ham laa han i mange Aar i bitter Strid, selv efter at et Forlig, som var blevet indgaaet 1538, var blevet stadfæstet af Hertug Hans 8 Aar senere. Ja, selv i næste Generation fortsattes Striden, idet Mikkel Holms Søn og Efterfølger, Niels Mikkelsen, i 1578 faar Peder Troelsens Søn, Niels Pedersen, idømt Lovens strengeste Straf for ikke at have holdt sig Forliget efterretteligt og brugt Skældsord mod Herredsfogdens Fader.

Peder Troelsen maa være afgaaet ved Døden i første Halvdel af Aaret 1561, over 80 Aar gammel.

Om hans Hustru Kerstin vides intet, uden hvad en af Slægtens Efterkommere kan berette af Overleveringer.

Det er Niels Nielsen Astrup, Præst i Roager, født 1642 paa Astrupgaard, der har nedskrevet, hvad han har faaet at vide om sine Forældre. Efter dette skulde Kerstin Pers være en Datter af Præsten i Brøns. Det lyder vel noget usandsynligt, da hun være født adskillige Aar før Reformationens Indførelse, og de katolske Præster jo levede i ugift Stand. Alligevel fandtes vel ikke saa sjældent Børn i de katolske Præstehjem, hvad ogsaa Pastor Carsten Petersen omtaler i sin Beretning om de slesvigske Præstegaarde.

Kerstin Pers døde 1557, fire Aar før Ægtefællen.

Om Peder Troelsen og Kerstin Pers Børn kunde der være meget at fortælle, særlig Sønnerne Hans og Niels Pedersen sørgede for, at deres Tilværelse ikke skulde gaa sporløst i Glemmebogen, men blev nedfældet i adskillige Aktstykker.

Hans Pedersen, der nok var den ældste Søn, blev af Faderen hjulpet til at faa den store Gaard Ulleruplund i Skærbæk Sogn i Fæste efter sin Farbroder Svend Troelsen. Her kommer han snart i Strid med Bymændene i Ullerup og begge Parters Jorder, hvorfor Hertug Hans paalægger Amtmand Sievert Rantzau at faa dem forligte. Hvor Skylden har ligget, vides ikke, men absolut sikkert er det, at Brødrene Hans og Niels var ualmindelig stridige, noget som den Tid maaske nok har ført med sig. Nogen Tid i Forvejen blev Hans anklaget for Drabet paa en Mand ved Navn Troels Nielsen. Det var vel nok sket i Nødværge, men Fru Justitias Vægtsskaal vippede vistnok ikke altid saa villig, som ønskeligt, og Niels Pedersen maatte nu vise sit Brodersind. Han rejste da ogsaa til København og opnaede hos Kong Chr. III sikkert Lejde for Broderen indtil Kongens personlige Tilstedekomst og

tre Uger derud over. Dommen har nok været Hans Pedersen gunstig, og senere ses han at have været godt anskreven hos Hertugen, idet denne i et Brev til ham, hvori han omtales som „vor kære tro“, tilsiges ham Fortrinsret til Fæstet for ham og hans Arvinger. Denne Gunstbevisning gives ham „i Henseende til de mange og tro Tjenester, som han alt har ydet og i Fremtiden vil kunne yde“.

Efter Faderens Død kommer han i Strid med Broderen om Gaarden og Godset i Astrup, som han mener sig som ældste Søn berettiget til, men de indgaar dog et Forlig, saa Niels overtager Astrupgaard.

Mere vanskeligt var det at faa et Forlig i Stand med Svogeren Frands Madsen i Ribe og dennes Børn. Der føres Proces i mange Aar, og først efter et halvt Hundrede Aars Forløb, længe efter at begge Svogrene var døde, taber Frands Madsens Arvinger Processen.

Denne Proces, som han desværre ikke selv fik nogen Glæde af, var vel snart den eneste, der faldt ud til hans Fordel. Ellers havde han adskillige Rets-sager om ufyldestgørende Adkomstdokumenter paa forskellige Eng- og Jordstykker.

Saaledes havde hans Farfader Troels Winter skænket et Jordstykke til Vor Frue Kirke i Ribe, for at der skulde holdes en ugentlig Messe for ham; han maatte dog selv bruge Jorden mod en aarlig Afgift paa 16 Skæpper Byg. Efter Reformationens Indførelse bortfaldt Messen. Det var i Peder Troelsens Tid, og denne indvilgede i at betale en Mark dansk aarlig til Kirken. Gavebrevet fik han ikke udleveret, da Doms herrerne paastod, at det var bortkommet. I Niels Pedersens Tid kom Gavebrevet igen for Dagens Lys, og Domkapitlet gjorde igen Fordring paa de 16 Skæpper Byg, og i Henhold til det gamle Gavebrev dømte Herredsfogden ham til at betale.

Samme Aar føres der Proces om Brøns Eng, som Niels Pedersen hævder var Selveje, medens Herredsfogden gjorde gældende, at det var Fæstegods. Niels Pedersen faar Paalæg om at fremskaffe et Brev, som kunde give Oplysninger om Sagen, et Brev, som i sin Tid var udstedt af salig Hans Ahlefeldt. Han kunde ikke bringe Brevet tilveje, og Dommen gaar ham imod; der bemærkes endog, at Brevet er „underslagen“.

Mellem Niels Pedersen og Herredsfogden har dette naturligvis ikke bedret Forholdet, som jo ogsaa var meget daarligt i deres Faders Tid, og Niels sender et temmelig ynkeligt Klageskrift til Hertugen over Herredsfogden Niels Mikkelsen. I Klageskriftet kalder han sig en stakkels gammel Mand, der bliver forfulgt af Herredsfogden og hans Tilhængere, som af pure Misundelse bagtaler ham hos Hertugen for at berøve ham hans Ejendom. Hvis Hertugen afviser ham, maa han hellere opgve det hele og gaa fra Hus og Næring og lade enhver tilrane sig af hans Ejendom, hvad han lyster. At denne Klage ogsaa blev resultatløs for ham ses af, at hans Arvinger Aaret efter bønfalder Hertugen om at maatte beholde den Eng, som Herredsfogden havde fradømt deres Fader og tilkendt Hertugen.

I en anden Retssag om Afgiften af et Sted, som Anders Engel beboede, og som Niels Pedersen paa-

stod tilhørte ham, kom han ogsaa tilkort. Den 8. Marts 1578 stadfæster Hertugen det af 12 Mand med Ed bekræftede Vidnesbyrd, at Anders Engel aldrig havde svaret Afgift til Niels Pedersen. Amtsregnskabet udviser da ogsaa, at der aarligt har været betalt 8 Skilling lybsk af dette Sted til Hertugen.

Saa har Niels Pedersen opgivet Ævret og taget Afsked med denne Jammerdal, og Aaret efter kunde der lægges en Sten paa hans Grav med Indskriften: „Heir leger begravnen salige Niels Persen, som boede i Astrop Anno 1579“.

Ifølge Familieoptegnelserne ægtede han i Tof-tum, Emmelsbøl Sogn, Viding Herred (det frisiske) Jomfru Engeborg, som overlevede ham i nogle Aar. Hendes Dødsaar kan ikke fastslaaes med Bestemthed, men hun var i hvert Fald død inden 28. August 1592, da Sønnen Anders Nielsen faar et Thingsvidne angaaende Arven efter hans Forældre. Som det vel dengang var Sædvane, kom Kvindernes Navne sjældent for i Datidens Akter, og der er kun et Tilfælde, en Herredsdom fra 15. Juni 1608, hvor „ved Døden afgangnen Nils Pedersen og Ingeborg Nilskone“ nævnes. Ellers har vi nu kun den sparsomme Beretning paa Gravstenen fra Brøns Sluse: „Heir leger begr salige Engebo . . Nilskun som Astrop Anno“

P. O. Andersen.

FRA EN SLÆGTSGAARDS ARKIV

Fortsat fra Side 5.

tal 15 Lisp. Rugmel, 8 Lisp. Hvedemel, 3 Lisp. Boghvedegryn, 12 Lisp. Bygmalt, 10 Lisp. Bygsigtemel, 8 Lisp. Byggryn, 3 Lisp. Sommer-smør, 1 Lisp. Vintersmør, 8 Pd. Fedt, 3 Lisp. grønt, 2 Lisp. røget Flæsk uden Ben, 1 Lisp. Talg, 2 Lisp. rensket Hør, 8 Alen bleget Hør-lærred, 2 Pd. Uld, 6 Læs god Tørv a 1200 Stk. pr Læs, fri for Svovl, 1 Læs Brænde og 20 Rd. i Penge samt endvidere et Faar med Yngel, græsset og fodret, og daglig leveret en Kande nymalket Mælk.

Skulde jeg blive tilsinde at flytte fra Gaarden og selv forskafe mig anden Lejlighed, bliver de anførte Præstationer med Undtagelse af Mælken, som betales efter gangbar Pris, at levere paa mit nye Opholdssted, og der skal i saa Fald endvidere betales mig 20 Rd. aarlig.

d. Naar jeg ønsker at besøge mine Børn, har min Søn dertil at give mig fri Befordring, selv om det er paa en Tid, jeg ikke har Bopæl i Gaarden, og han skal ligeledes holde mig frit med Bagning, Brygning og Vask samt i Sygdoms Tilfælde yde mig tilbørlig Pleje, ligesom det iøvrigt er hans Pligt at koste og lønne en Pige til min Opvartning.

2.

Jeg, Rasmus Pedersen Dalgaard, erklærer mig herved enig i denne Contract og forbinder

mig i Gaarden event. efterkommende Ejere til samme nøjagtig Opfyldelse, og til Sikkerhed derfor giver jeg min Moder 1ste Prioritet i den mig tilhørende Gaard i Hjadstrup By og Sogn med tilliggende Jorder, som under Matr. Nr. 12 a staar for Hartkorn 7 Td. 2 Skp. 3 Fjd. 2 1/2 Alb.

Til Regel for dette stemplede Papirs Brug bemærkes sluttelig, at samtlige Ydelser, som omhandles i denne Contract, ere efter vort bedste Skønnede anslaaede til en Capitalværdi af 1500 Rd.

Hjadstrup, den 29. December 1869.

Ane Marie Pedersdatter.
Rasmus Pedersen Dalgaard.

Til Vitterlighed:
Mads Pedersen. Peder Hansen.

Rasmus Pedersen Dalgaard havde i sit Ægteskab 2 Sønner, af hvilke den yngste Niels Christian Rasmussen Dalgaard overtog Gaarden den 29. Oktober 1902. R. P. Dalgaard ombyggede Gaarden i 1873, som den Gang kostede 16,000 Kr. De samme Bygninger blev 1945 brandforsikrede for 106,400 Kr., hvoraf Stuehuset kun er sat til halv Pris. Endvidere byggede han Teglværk og drev dette, saa længe der var Ler. Han deltog en Del i det kommunale Arbejde, var en Tid Formand for Sogneraadet og var som saadan virksom ved Nordfynske Banes Oprettelse, ligesom han arbejdede meget for det herværende Mejeris Bygning.

N. C. Dalgaard besøgte i sine unge Aar forskellige Skoler, tog Præliminæreksamen 1892. I Vinteren 1893 var han paa Fyns theoretiske Landvæsensinstitut og bestod Afgangsprøven med 1. Karakter, kom derefter ind som Soldat i Odense og derfra paa Sekondløjtnantskolen og blev 1895 udnævnt til Løjtnant med Garnison i Nyborg. Endvidere var han Landvæsenselev paa Hellerup under den kendte Kvægopdrætter Kattrup. Han overtog Gaarden 1902 og giftede sig samme Aar med Karoline Jørgine Karlsen fra Bladstrup. I Ægteskabet er 2 Børn, Karl Dalgaard, der nu ejer Gaarden Matr. Nr. 12 a, Hjadstrup, og Datteren Karen, gift Hjorth, der bor i Bladstrup; 45 Aar gammel blev N. C. D. udnævnt til Sognefoged og beklædte denne Stilling, til han blev 70 Aar, hvor han bad sig fritaget. 1926 blev han indvalgt i Repræsentantskabet for Fyns Landmandsbank. En Periode sad han i Sogneraadet og var en Tid lang Vurderingsmand til Ejendomsskyld, ligesom han var Medlem af Menighedsraadet, da Kirken overgik til Selveje.

Karl Dalgaard overtog Gaarden den 1. Maj 1938. Den har nu et Tilliggende af 32 ha. Hans Fader frasolgte en Udmark i 1908, hvorpaa der blev oprettet 3 Statshuse. I sine unge Aar var han en Del omkring. Besøgte Dalum Landbrugs-skole, lærte Landvæsen forskellige Steder, var i Tyskland for at studere Landbruget og kom hjem som en veluddannet Landmand.

*

Naar man kaster et Blik paa Udstykningskortet af 1795, vil man se, hvor spredte Jorderne til de forskellige Ejendomme laa. Saaledes havde den største Gaard her i Byen, der angives til 14 Td. Hartkorn, sine Agre liggende paa 132 Steder. Til denne Gaard dog kun 64 Steder. Disse Agre havde alle Navne, der ofte var ret ejendommelige, men tillige kønne. Saaledes fandtes: Gaasetangsagre, Skarpeagre, Stenagre, Tommebrodsagre, Pilebroagre, Flækkekær, Kisteløkke, Nesser Diel, høje Diel, store og lille Bjerme, Huttene o. m. a. Engene havde ogsaa Navne i Forbindelse med Agrene, men flere Steder benævnes de Hesteengen, der al Tid udtaltes som Hesteenden. Paa disse Enge, der nu alle er under Plov, fandtes førhen en Del Hestesko, passende til smaa Heste, ofte var disse Hestesko meget brede. Sagnet vilde fortælle, at de stammede fra Spaniolernes Tid, men den danske Hest har næppe været ret stor den Gang. Forlandet til Agrene havde en Fællesbetegnelse af Hørmelandet. For at holde sammen paa sin Ager, blev der al Tid pløjet sammen, og den, der pløjede først, tog næsten altid en Fure af Sidemandens Ager. Endnu kan man mange Steder finde de gamle, højryggede Agre. Skolelæreren, der altid fik pløjet sidst, fik efterhaanden en meget smal Ager, og Historien om, at den helt blev borte, saa han lyste til Kirkestævne efter den, lever ogsaa her. I Hjadstrup Sogn var alle Gaardene firefløjede med runde Hjørner. Ofte var Bageovnen bygget ud i Haven med et Halvtag over. I Emmellev By var 3 Tvillingegaarde, i Brandsby 1, i Bladstrup 1 og i Hjadstrup et Tvillingehus. Sagnet har været rigt paa Kæmpehøje, 28 Jættestuer foruden 11 Lavhøje, Stenene stillet i Rundkreds i Jordhøje. Endvidere findes en Del Begravelsessteder med Brandpletter og Urner fyldt med brændte Ben, Aske og mange Gange Oldsager. I en Mark var saaledes ikke mindre end 10 Høje og i Nabomarken 2 Høje paa en Plads, der tilsammen var mindre end 4 Tdr. Ld. De er alle jævned med Undtagelse af 2 smukke Høje, der er fredede.

Hjadstrup, i December 1946.

N. C. R. Dalgaard.

Fleere Optegnelser fra Hjadstrup Sogn i et følgende Nummer.

Omkring Kongeaen

STEDETS TRAGISKE ROMANTIK

Af Jens Jensen, Soed

Det er uomtvisteligt, at saa langt tilbage, der foreligger historiske Beretninger, da har Ejderen været Danmarks Sydgrænse.

Danmark har ganske vist ejet betydelige Landomraader syd for denne Linie, men disse maa mere betragtes som Kolonier. Til Ejderen har dansk Kultur sat sit tydelige Spor, indtil denne Linie har Befolkningen været dansk og danskpræget. Det var her, danske Konger byggede deres Værn mod fremmede Folkeslag. Vi kalder det for „Dannevirke“ og fører dets Tilblivelse hen til Thyra Danebod eller Gorm den Gamle. Men det er dog ikke blot en enkelt af de regerende i Danmark, der har fattet denne Tanke. I Virkeligheden var Grænsevolden i det mindre paabegyndt 100 Aar før Dronning Thyras Dage og er fortsat flere Hundrede Aar efter hendes Død og blev suppleret med mange befæstede Borge.

Om man end kan sige, at der hviler historisk Glans over Ejderen, saa kan det siges, at der ogsaa over et andet Vandstel hviler historisk Glans og Romantik, og det er Kongeaen. Denne har kun i godt 50 Aar været Grænseskel, men har paa mange andre Maader sat sit Præg paa dansk Historie. Den har repræsenteret en mærkelig Skillelinie, trukket midt gennem dansk Land, af den Grund, at Sønderjylland var et selvstændigt Hertugdømme, og dette Skel spores helt fra Middelalderen og op til den nyeste Tid og har altid været til Ulykke for Danmark.

Det var Valdemar Sejer, der oprettede Hertugdømmet for at skifte mellem sine Sønner, men Hertugdømmet kunde kun forlènes af den danske Konge. Dog trods dette var det altid disse Arvestridigheder, der har forvoldt Stridigheder, og som endte med, at Danmark mistede Sønderjylland i 1864. Under en saadan Arvefølgestrid mellem Erik af Pommern og Grev Adolf af Holsten afsagde den tyske Kejser Sigismund den 28. Juni 1424 følgende Voldgiftskendelse: „Hertugdømmet Sønderjylland er efter friedgyldig og uimodsigelig Vidnesbyrd et dansk Len, et Land med dansk Ret, Sprog og Fortid, og at Greverne ingen som helst retslig Adkomst har dertil. Dets Bortgivelse som Len tilkommer udelukkende den danske Konge og Riget“. Trods dette har Kongeaen altid draget et skæbnesvangert Skel i dansk Land, fordi der her var et Toldskel, hvis Virkninger her skal fremdrages.

Forfatteren Salomon Frifeldt beskriver i sin Bog „Ad jyske Veje Sønderud“ paa en mesterlig Maade de gamle Hærveje og Okseveje, der i Oldtiden og Middelalderen forbandt Danmark med Udlandet.

Ingen kan maale disse gamle Veje Ælde. De har draget deres dybe Spor, før de gamle Kæmpehøje er kastet op, og kun de gamle Tinghøje kan maale sig med dem i Ælde, og det er endda tvivlsomt. Det er med Ærefrygt, man ser disse gamle Spor skuret ned i Lyngen, 40-50 og flere Spor Side om Side har slidt deres dybe Furer fra hinsides Limfjorden til Elben.

Ned gennem Jylland førte flere Spor. De vestlige pegede mod Ribe, Middelalderens førende Handelsby for den Handel, der førtes over Vesterhavet til Holland, Tyskland, Frankrig og England. Det er over Ribe alle de Ladninger Tufsten er gaaet, hvoraf ca. 60 af Vestkystens Kirker er bygget. I Sønderjylland finder man endnu Resterne af den gamle Vej syd for Haderslev ved Emmervad, der her endnu kaldes Oksevejen. Her staar stadig en gammel Bro over et udtørret Vandløb, der i gammel Tid nævntes som „Rødebæk“. Dette Navn stammer fra et Slag, her har staaet mellem en frankisk Hærafdeling og en dansk Afdeling paa dette befæstede Sted. Den danske Besætning blev overmandet, og Vandløbets Vande farvedes rødt af deres Blod. Derfor blev Bækken kaldt for Rødebæk og Stedet for Jammervad. Det er ogsaa fra dette Sted Slægten Rudebæk har sit Navn, en af de Slægter, der i sin Tid fik et Flag fra Familie-Journalen.

Her ved Immervad mødtes den jyske Hær- eller Studevej med den tilsvarende fra Øerne, som nok nærmest maa kaldes en Hærvej. Over Øerne og gennem det frugtbare Haderslev Næs er Vejen helt forsvunden, da alt Landet er dyrket. Der er kun et Sted, hvor man endnu mener, der er Spor af den. Overfarten skete mellem Assens og Aarø-sund, og der har til Tider været en meget livlig Trafik over Bæltet. Der nævnes saaledes, at da Frederik II. d. 30. April 1580 foretog Forleningen af de sønderjyske Hertuger i Odense, blev Hertug Hans den ældre af Haderslev færget over med et Følge af 297 Heste, Grev Adolf af Gottorp med 496 og Hertug Hans den yngre med 132 Heste, og Kongen red dem imøde med 1500 Heste. Det har været med noget blandede Følelser, den fastboende Befolkning har overværet disse Optog, da de havde Pligt til at fremskaffe Foder og Forplejning.

Det er endnu et aabent Spørgsmaal, hvor den gamle Hærvej har gaaet mellem Aarøsund og Emmervad. I hvert Fald skulde man syd om Haderslev Fjord og Dam. Det var først ret sent, at man fik en Bro over Møllestrømmen i Haderslev og over Bispebroen. For at færdes over disse, opkrævedes til at begynde med Told af Byen til deres Vedligeholdelse.

Der var i Middelalderen en Dalsænkning tværs gennem Haderslev Næs, hvoraf Fuglsø og Granif sø er Rester, og som mandede ud ved Løndt i Haderslev Fjord. Det er mest tænkeligt, at denne Sænkning er passeret paa det Sted, hvor det gamle Uferkær laa, som vel nok har været et Bedested paa Vejen. Her spores Vejen endnu tydeligt i den mosede Grund, og Stednavnene her tyder paa, at de maa have ligget ved en Hærvej. Man finder her Navne som Hessenskjær, Rytterkær og Hundskær.

Ad disse gamle Veje færdedes store Drifter af Kvæg, Heste og Svin, der solgtes ud af Landet, som ogsaa af fremmede og egne Tropper. Der førtes ogsaa Varer ind i Landet, saasom Salt, Vin, Øl og Jern. De idelige Krige, samt Hoffets Underhold, krævede et stadigt stigende Behov for Penge, hvorfor man valgte den Udvej at opkræve Told.

Tolden spores helt tilbage til det 9. og 10. Aarhundrede. Under Knud den Store regnede man med en fast Toldindtægt. Det var dog først, da Valdemar Sejer forlenede Sønderjylland til sin Søn Abel som et selvstændigt Hertugdømme, at der opstod et Toldskel ved Kongeaen. Tolden var oprindelig minimal, 2 Skilling pr. Hoved, men voksede med Pengebehovet, saa den omkring 1720 var 25-30 pCt. af Kvægets Værdi, saa der udviklede sig et godt lønnet Smugler-Erhverv, som næsten helt standse den legitime Udførsel.

I Valdemar Sejers Jordebog nævnes Ribe, Kolding og Assens som faste Toldsteder. Foruden denne Rigstold opkrævedes der mange Steder den saakaldte Smaatold til mange Formaal, f. Eks. til Vedligeholdelse af Bøer. Hertugdømmet opkrævede ogsaa Udførselstold, men det var kun det halve af Rigstolden.

Der skabtes paa denne Maade et Modsætningsforhold mellem Sønderjylland og Kongeriget, der ogsaa sporede paa mange andre Omraader, saa det for Sønderjyderne var en betydelig økonomisk Fordel ikke at søge nærmere Tilknytning til Riget.

Toldskellet ved Kongeaen hævedes først 1851.

Dog, det alvorligste var dette, at de sønderjyske Hertuger for det meste stod i et Modsætningsforhold til Kongen og søgte mere Tilknytning syd paa. Saaledes kunde Professor Poulsen fra Kiel skrive 1832, at af Sønderjyllands 330,000 Indbyggere havde kun 110,000 dansk Kirkesprog, og ingen dansk Rets- og Øvrighedssprog og havde egen Mønt. Dertil kom, at alle højere Lærestalter havde tysk Undervisningssprog, saa dansk Literatur var saa godt som ukendt syd for Kongeaen, og man maatte søge den let tilgængelige tyske Literatur. Naar man tager alt dette i Betragtning, er det et Under, at den nationale Skade ikke er større, end Tilfældet er i Sønderjylland.

Dog, Kongeaens Saga er ikke dermed udtømt.

I 1864 blev den Statsgrænse ved Freden i Prag. I denne Fredstraktats Paragraf 5 hedder det, at Sønderjyllands Befolkning indenfor et vist Aaremaal ved en Folkeafstemning skulde have Ret til at bestemme, om de vilde tilhøre Danmark eller Preussen. Bismarck har vel aldrig ønsket mere end til nord for Flensborg. Efter Fredsslutningen tilfød der denne By umaadeligt af Energi og Kapital, medens alle andre sønderjyske Byer nærmest stod stille. Flensborg havde i 1864 18,000 Indbyggere og i 1914 72,000, nærmest tysk Indvandring. Dog, Nordlesvigs Befolkning haabede paa Paragraf 5's Opfyldelse, men det skete aldrig. Følgen blev for Sønderjyllands Vedkommende, at uhyre mange af Landets bedste unge opterede for Danmark, aftjente deres Værnepligt i den danske Hær og senere erhvervede sig Ejendom i Kongeriget. Paa denne Maade blev Landet syd for Kongeaen tappet for megen værdifuld Ungdom og Kapital. Ca. 30 Aar efter Fredsslutningen skiftede den sønderjyske Befolkning Taktik. For at kunne optage den nationale Kamp maatte Ungdommen aftjene deres Værnepligt i den preussiske Hær og maatte forblive i deres Hjemland. Men Følgerne af Udvandringen mærkes endnu den Dag i Dag, særlig i den nordlige Del, hvor endnu Gennemsnitsstørrelsen af Gaardene er langt større end i det øvrige Land paa Grund af, at der i den Menneskealder efter 1864 var for faa unge til at overtage dem.

Med den første Verdenskrig, Tysklands Nederlag og Markens Fald kom vi ind i det sidste Kapitel af Kongeaens Saga. For det første blomstrede det gamle Smuglerhaandværk op igen til uanede Dimensioner. Der var næsten ikke til at opdrive en Karl eller Pige i den nordlige Del af Sønderjylland. Smugleriet var der Fortjeneste og Romantik ved. Byerne nord for Kongeaen kan tale med om disse natlige Orgier, der udspillede der. Om Dagen var alt roligt og stille, men om Natten var det, som om alle onde Magter var sluppet løs.

Der var dog et Forhold, der var mere alvorligt, og det var Overgangen fra Mark til Kroner. Sønderjyderne havde deres Laan placeret i Hypotek-kassen i Kiel, og efter som Marken faldt, laa her efter alt at skønne en god Forretning. De, der laa nærmest den gamle Grænse, og som havde de bedste Forbindelser nord paa, begyndte først, allerede da Marken stod i 60-70. Det var dog kun Bankerne nord for Kongeaen og saa Hjemmetyskerne, der tjente ved det. Mange af de sidste, blev velhavende ved det, fordi de ventede, til Marken slet ingen Ting var værd. Bankerne havde ligefrem Agenter til at skaffe dem sønderjyske Kunder. Hele Gælden til Kiel blev overført til dansk Vekselgæld og stod saaledes i flere Aar. Der var vel ogsaa Anledning til at bruge flere Penge end normalt, naar alle Penge var paa Bordet. Resultatet blev i hvert Fald for de allerfleste, at da Regnskabet blev gjort op, havde de mere Gæld i Kroner, end de nogensinde havde haft i Mark.

Et andet Kapitel fra den første Verdenskrig var den Skare, der Nat efter Nat deserterede over Kongeaen for at redde sig fra den synkende Skude, og ikke mindst fordi de ikke overfor deres Sam-

Slægtsgaardsarkiv for Sønderborg Amt paa Slottet?

*Man vil søge at skaffe en Samling Livsmasker
af kendte Sønderjyder til Arkivet*

Paa Sønderborghus holdtes den 14. Februar et Møde, hvis Formaal var at virke fremmende paa Slægtsforskningen i Sønderjylland. Læge Lauesgaard, Toftlund, og Journalist Chr. Damm, Sønderhav, har siden Efteraaret 1944 arbejdet for Oprettelsen af et Arkiv af sønderjyske Slægter, baade i Nordslesvig og i Sydslesvig. Da Sagen for nogen Tid siden blev drøftet med Direktør Nørlund, Na-

vittighed kunde være med til Krigens Grusomheder. Ved Krigens Begyndelse kunde enhver være taget til Danmark, men man gjorde det ikke, fordi man følte at have en Forpligtelse over for Sønderjylland og Danmark for at gøre et senere Krav gældende. Ved det store Angreb paa Verdun 1916 laa jeg engang i en Dækning i en af de berygtede Slugter. Paa en Vægplanke stod der en Adresse, Navn, By og Poststation, og nedenunder „Sønderjylland“. Og neden under dette stod: „For dig vi blev her“.

Efter som Tysklands Aktier faldt, ændredes Anskuelserne, og da reddede sig, hvem der kunde, og det var ikke blot den danske Grænse, der blev overskredet, men mindst lige saa meget alle andre Grænser til neutrale Lande. Grænserne til Holland og Svejts var afspærret med Højspænding. Afspærringen skærpedes stadig, og Overgangen blev mere og mere vanskelig og mere og mere indviklet. Tyskerne selv havde en hel Stab til at smugle Varer ud af Danmark. Til at hjælpe Desertører over paa den danske Side organiseredes en Stab af uforfærdede Sønderjyder, mest Kvinder. Prisen var efter Betalingsevne, mest 100 Mark. Saadan gik Turen hver Nat, ofte med flere i Følge, og ufarligt var det jo ikke, skønt det er svært at ramme med en Kugle i Mørke, det kan for mange have sine Vanskeligheder ogsaa om Dagen. Mange af Posterne har maaske heller ikke villet ramme, i hvert Fald blev meget faa skudt. Om disse natlige Oplevelser kunde der skrives Bøger, og saa laa det alvorligste vel deri, at Tyskerne konfiskerede Overløberens Ejendom, hvis han havde nogen, og hvis de kunde. Det blev nemlig i Regelen praktiseret saadan, gennem Venner og Familie, at der blev mere Gæld paa Ejendommen, end den var værd.

Sønderjydernes største Dag var den, da Kong Christian d. X. igen red over den gamle Grænse ved Frederikshøj, nu skulde Kongeaaskellet være slettet. Et andet smukt Træk fra dansk Side var Rejsningen af Mindelunden ved Marselisborg. Det danske Folk rejste dette Minde, Aarhus By gav sin smukkeste Plads, hvor vor gamle Konge fra Marselisborg kan se ned over det smukke Anlæg med Navnene paa de 6000, der ofrede deres Liv for en Sag, der ikke var deres — dog i Grunden for Danmark.

tionalmuseet, henviste han til Sønderborg Slot som det bedst egnede Sted for et saadant Landsarkiv. Paa Mødet rejste der sig imidlertid betænkelige Røster heroverfor, da man var bange for, at Sønderborg laa saa afsides, at man f. Eks. fra Vester-egnen vilde kvie sig ved at rejse helt hertil for at søge eventuelle Oplysninger, og Resultatet bliver nok, at der paa Slottet bliver et Amts-Slægtsarkiv.

Museumsinspektør Raben oplyste, at der ikke var megen Plads til Raadighed paa Slottet. Det eneste, der kunde blive Tale om, var et stort Selskabslokale, som ikke havde andres Interesse.

*Baggrunden maa være Slægtsforskning
i Sognene*

Man var enige om kun at samle paa saadant Materiale, som ikke havde Landsarkivets Interesse, altsaa Skøder, Afskrifter af Testamenter, Privatbreve, Billeder o. s. v. Der luftedes ogsaa Planer om, at der skulde skaffes en Samling Livsmasker af kendte Sønderjyder, som havde været stærkt i Forgrunden i den nationale Kamp.

Baggrunden for Oprettelse af et Amtsarkiv maatte være Sognearkiver, saaledes som man allerede havde det i Sottrup, Havnbjerg, Ketting, Nybøl og andre Steder. Journalist Damm foreslog, at det blev i Forbindelse med Opførelse af Sognegaarde.

Journalist Damm oplyste i samme Forbindelse, at Interessen for Slægtsforskning ogsaa var meget stor i Sydslesvig. Han havde saaledes faaet 100 Breve fra baade tyske og danske Sydslesvigere, der gerne vilde have nærmere Oplysninger om, hvorledes man skulde bære sig ad, naar man vilde have sine Stamfædre trevlet op. Gennem de Arierattester, som Nazistytret fremtvang, var mange blevet klar over Tilknytningen til Hjemstavnen, men det var vanskeligt at faa Arbejdet i Gang, da Engländerne mente, det vilde vække Uro.

Mødet sluttede med, at der nedsattes et Udvalg, bestaaende af Højskoleforstander Frede Terkelsen, Læge Lauesgaard, Toftlund, Lærer Andersen, Sottrup, og Arkivar Iversen, Aabenraa. Udvalgets første Skridt skulde være at føre Forhandlinger om Amts-Slægtsarkivet med Amtmand Refslund Thomsen, Aabenraa, og Aksel Lindvald fra Rigsarkivet i København. I Diskussionen deltog bl. a. Sogneraadformand Andreas Kaad, Repræsentant Korse, Broager, Gdr. Asmus Lyck, Sottrup, Gdr. Chr. Clausen, Kettingkov, og Grosserer Høgh, Toftlund.

Ny Generation i den gamle Slægtsgaard

Umiddelbart før sin Død først i Februar overdrog Enkefru Petrine Christiansen Vibrogaard med 45 Tønder Land til sin ældste Søn, Forpagter Chr. Christiansen. I mange Generationer var Vibrogaard, der oprindelig var paa 73 Tdr. Land, gaaet i Arv fra Far til Søn. Indtil 1792 laa Gaarden i Tillerup, men blev ved Udskiftningen flyttet til sin nuværende Plads ved Begtrup Vig.

Fra Slægtsgaardsarkivet

- Gdr. Anton Jensen, Gammelstrup, Stoholm.
 Gdr. Jens Peder Jensen, „Toftegaard“, Gammelstrup, Stoholm.
 Gdr. Aage Stilling, „Østergaard“, Gammelstrup, Stoholm.
 Gdr. Anders P. Bräuner, Kongshøjgaard, Skelhøje.
 Gdr. Jens P. Christensen, Grønhøj, Frederiks.
 Gdr. Anders Chr. Würtz, Østerskovgaard, Trehuse, Frederiks.
 Gdr. Ingv. M. Nielsen, Sandkjærgaarde, Frederiks.
 Gdr. Frits Cramer, Skansen, Frederiks.
 Gdr. Fru Andrea Cramer, Blegdamshøj, Frederiks.
 Gdr. P. F. Harritz, Elmegaard, Firehuse, Frederiks.
 Gdr. Frederik Bitsch, Lyngbygaard, Frederiks.
 Gdr. Johan M. Bertel, Havredal, Frederiks.
 Gdr. Johannes Bertel, Sandkjærgaarde, Frederiks.
 Gdr. Ejnar Betzer, Grønhøj, Frederiks.
 Gdr. Th. Johs. Filbert, Grønhøj, Frederiks.
 Gdr. Søren Jung, Grangaard, Firehuse, Frederiks.
 Gdr. Jakob Th. Herold, Grønhøj, Frederiks.
 Gdr. Jakob Krat, Søndergaard, Firehuse, Frederiks.
 Gdr. Karl Møller, Fjerring, Bjerringbro.
 Konsulent J. E. Sørensen, Overhoved, Viborg
 Sognefoged Ditlev F. Langvad, Dollerup, Stanghede, Viborg.
 Gdr. Kristian Jensen, Hedegaard, Stanghede, Viborg.
 Gdr. Svend Svendsen, Falledsgaard, Falledsgaarde, Skelhøje.
 Gdr. Niels Nielsen Hougaard, Hougaard, Bigum, Viborg.
 Gdr. Eskild K. M. Gammelby, Højdalsslund, Hammershøj.
 Gdr. Anton Nielsen Flarup, Hammershøj, Hammershøj St.
 Gdr. Anders Andersen Bundgaard, Hammershøj, Hammershøj St.
 Gdr. Georg V. Sørensen, Bakkely, Hammershøj, Hammershøj St.
 Gdr. Søren Sørensen Nørgaard, Søndervang, Hammershøj, Hammershøj St.
 Gdr. Johs. Nørgaard Jensen, Lundgaard, Hammershøj, Hammershøj St.
 Gdr. Søren Nielsen, Mejkærgaard, Hammershøj, Hammershøj St.
 Gdr. Jens Th. Laursen, Vejshøjgaard, Lundegaardene, Hammershøj St.
 Gdr. Søren Kr. Pedersen, Vorning, Hammershøj St.
 Gdr. Henning Andersen, Pedersminde, Bjerring, Bjerringbro.
 Gdr. Emil Jakobsen, Damgaard, Bjerring, Bjerringbro.
 Gdr. Jakob P. Bitsch, Frederiks, Frederiks.
 Gdr. Ole Chr. Pajkjær, Lundsgaard, Bjerring, Bjerringbro.
 Fru Johanne Mikkelsen, Toftgaard, Bjerring, Bjerringbro.
 Gdr. Kresten Bach, Bachgaarden, Bjerring, Bjerringbro.
 Gdr. Ejnar Moeslund, Iller Vestergaard, Ans.
 Gdr. Niels Jørgensen, Iller Østergaard, Iller, Ans.
 Gdr. Viggo Kr. Kristiansen, Bøgeholm, Grønbæk, Ans.
 Gdr. Niels Holm, Enggaarden, Grønbæk, Ans.
 Fru Helene Sofie Hartvigsen, Bøgholm, Grønbjerg, Ans.
 Gdr. Philip Konrad Betzer, Tinghøjgaard, Aarestrup, Frederiks.
 Gdr. Niels Holm Andersen, Overgaard Grønbæk, Ans.
 Gdr. Anders Thomsen, Bakkelund, Grønbæk, Ans.
 Gdr. Johs. Kongensgaard, Kongensgaard, Grønbæk, Grønbæk.
 Gdr. Johs. Vilfred Jacobsen, Teglhaven, Illerhede, Ans.
 Gdr. J. Nielsen Vestergaard Laursen, Birkedal, Illerhede, Ans.
 Gdr. Henry Andreasen, Østergaard, Aarestrup, Frederiks.
 Gdr. Ejnar Kr. Balle, Højgaard, Aarestrup, Frederiks.
 Gdr. Johan Chr. Laier, Aarestrupgaard, Aarestrup, Frederiks.
 Gdr. Johan Georg Jung, Skovdalgaard, Havredal, Frederiks.
 Gdr. Niels Kr. Bräuner, Mellemskovgaard, Trehuse, Frederiks.
 Gdr. Peter Søndergaard Nielsen, Navtrup, Sevel, Vinderup.
 Enkefru Bodil Kirstine Rasmussen, Finderup, Viborg.
 Fru Mette Kristensen, Gammelgaard, Sædding.
 Gdr. Anders Vestergaard Svendsen, Stensig, Sædding.
 Gdr. C. Møller Vestergaard, Vestergaard, Sevel, Vinderup.
 Gdr. Niels Jensen Gade, Kastelbjerggaard, Djeld i Sevel, Vinderup.
 Fru Johanne Buskov, Hald i Sevel, Vinderup.
 Gdr. Carl Agerbæk, Sal, Vinderup.
 Gdr. Chr. Villadsen Nørgaard, Nørgaard, Djeld i Sevel, Vinderup.
 Gdr. Anders Pedersen Andersen Bech, Gyvelgaard, Djeld i Sevel, Vinderup.
 Gdr. Aage Holmgaard Jensen, Holmgaard, Djeld i Sevel, Vinderup.
 Gdr. Lauritz Johan Andersen, Finderup, Viborg.
 Gdr. Johannes Nybo, Toftgaard, Sevel, Vinderup.
 Gdr. Jens P. Jensen Bach, Domdalsgaard, Finderup, Viborg.
 Gdr. Søren Kr. Nielsen, Vestergaard, Finderup, Viborg.
 Gdr. Jens Jensen, Søndergaard, Finderup, Viborg.
 Gdr. Jens Chr. Jensen, Vedsøgaard, Nonbo, Viborg.
 Gdr. Jens Chr. Peder Nielsen, Nonbogaard, Nonbo, Viborg.
 Gdr. Jens Kr. Frederiksen, Agerskov, Ravnstrup.
 Gdr. Jakob Kr. Andersen Hellerup, Hellerup, Ravnstrup.
 Gdr. Martin Frederiksen Hellerup, Hellerup, Ravnstrup.
 Gdr. Thomas Nielsen, Sdr. Allé 28, Viborg.
 Gdr. Chr. Marinus Kristiansen Kjellerup, Stendalsgaard, Agerskov, Ravnstrup.
 Gdr. Kr. Jensen, Nørregaard, Hover, Muldbjerg.
 Gdr. Peder Poulsgaard, Poulsgaard, Madum Ulfborg.
 Gdr. Niels Chr. Poulsgaard Jeppesen, Bjerrum, Madum Ulfborg.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

(Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan
Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

Kvalitetstryksager

**HOLBÆK AMTS
BOGTRYKKERI**

Nygade 16

Tlf. Holbæk 308*

**DANSK ANDELS
GØDNINGSFORRETNING**

**LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING**

Hovedkontor: Axelborg, København V.

Østifternes Land-Hypothekforening

Gyldenløvesgade 3

København V

yder uopsigelige 2. Prioritetslaan til 4 % Rente

i Landejendomme og Beboelsesejendomme paa Landet i Østifterne

Kurs for Tiden 101 $\frac{1}{4}$